

A megtapasztalt értékek szerepe a kommunikációs viszonyban

Írásom problémafelvetését egy a szemtől szembe helyzetekben — sajnos — elég gyakran elhangzó rövid párbeszéd leírásával kezdem.

„Anyu és Apu leülnek az asztal mellé ebédelni. Anyu kedvesen kínálja Aput.
— Tessék! Itt a leves. Szedjél!

Apu hozzálát, hogy kimerjen magának egy jó nagy merőkanállal, amikor észreveszi, hogy zöld színű valami úszik az étel felszínén.

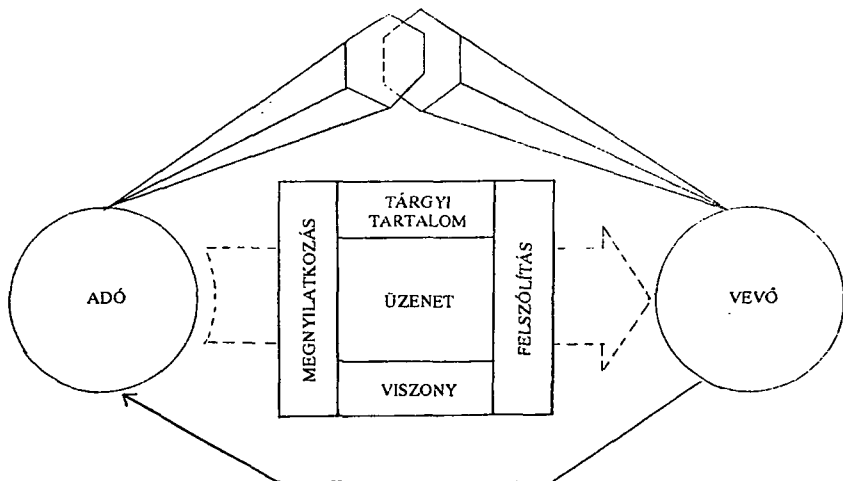
— Mi ez a zöld ebben a levesben? — kérdezi.

— Ha nem tetszik — csattan fel Anyu —, akkor elmehetsz máshová enni...”

E rövid párbeszéd — pontosabban szóváltás —, azt gondolom, viszonylag szemléletesen kifejezi azt a *kommunikációs viszonyt*, amely a példában szereplő két ember között kialakult és működik.

Amennyiben megkíséreljük vizualizálni ezt az alaphelyzetet, akkor a következő modellt vázolhatjuk fel.

A személyközi kommunikációs viszony modellje

Ebben a szerkezetben minden üzenet négy szempontot tartalmaz:

1. Tárgyi tartalom (amiről informálok).
2. Megnyilatkozás (amit — még — magamról mondok).
3. Viszony (amit a másiktól tartok, hogyan is állunk).
4. Felszólítás (amire a másikat rá szeretném venni).

Írásom bevezetőjében említett jelenet óhatatlanul megfogalmaz egy — számomra — nagyon lényeges problémát is. Nevezetesen a következőt: mi lehet annak az oka, hogy az

„ÜZENET”-et hordozó, övező és tartalmazó „TÁRGYI TARTALOM”, a „FELSZÓLÍTÁS” a „MEGNYILATKOZÁS” és a „VISZONY” közül ez utóbbi uralja a két ember közti kommunikációt?

A felvázolt modell segítségével erre a kérdésre azt válaszolhatjuk, hogy a „TAPASZTALAT” az, ami jelentős mértékben befolyásolja az egyik embernek a másikhoz fűződő kommunikációs viszonyát. Ez valóban így van. A „TAPASZTALAT” azonban nem más, mint a megélt, látott, a megtanult vagy kívánatos „ÉRTÉK”, illetve „ÉRTÉKSTRUKTÚRA”.

Az elmondottak tükrében, gondolom, érthető, miért irányult a főiskolai hallgatók körében végzett empirikus kutatómunkám annak a kiderítésére, hogy az oktató és a diák(ok) közötti kommunikációs viszony(ok) kialakulásában elsősorban, majd időről időre változóan milyen „ÉRTÉKEK” vesznek részt, s ezek mekkora befolyást gyakorolnak e viszony(ok) működésére?

Ezt követően röviden ismertetem a vizsgálati metódust.

A kiindulópont a következő. Minden ember rendelkezik valamilyen értékhalommal, értékrendszerrel, melynek segítségével megpróbál jelenségeket értelmezni, tanulságokat és tapasztalatokat értékelni, arra törekszik, hogy önmagát elhelyezze a szűkebb és a tágabb világban, viszonylatokban.

A hallgatók feladata az volt, hogy az oktatótól kapott négy kártyalapra írjanak egy-egy általuk akkor nagyon fontosnak tartott értéket. (Az egyén a mindennapi életben gyakorta kényszerül választásra, döntésre. A választásokat és a döntéseket igen sokszor megszabják a feltételek, a körülmények. Ebben az esetben is erről volt szó.) A megnevezett érték lehet anyagi, tárgyi, szellemi, erkölcsi, természeti etc.

Egy tizenkét fős évfolyami csoport esetében összesen 48+4 (ez utóbbi az oktatóé), vagyis 52 megnevezett érték került megjelölésre. Ezeket a kártyalapokat az oktató elhelyezi egy táblára, hogy mindenki jól láthassa.

Ezt követően a csoport minden egyes tagja kap egy előre elkészített táblázatot, amely összesen 16 rubrikát tartalmaz, mégpedig a következő megoszlásban és elhelyezésben: kettő „kívánatos”, kettő „veszélyes”, négy „nagyon fontos”, nyolc pedig „fontos” felíratot tartalmaz. A hallgató feladata az, hogy a táblán elhelyezett 52 érték közül válassza ki azt a 16-ot, amelyeket el kíván helyezni az előtte fekvő táblázaton a rubrikák figyelembevételével. A módszert a Kontaktstelle Arbeitsberuf Ausbildung-tól (Svájc) vettük át.

FONTOS	KÍVÁNATOS	KÍVÁNATOS	FONTOS
FONTOS	NAGYON FONTOS	NAGYON FONTOS	FONTOS
FONTOS	NAGYON FONTOS	NAGYON FONTOS	FONTOS
FONTOS	VESZÉLYES	VESZÉLYES	FONTOS

A tizenhárom ember természetesen tizenháromféle értéktáblát készít, amely szemléletesen mutatja azt, hogy amíg az egyik érték valaki számára fontos vagy nagyon fontos, az lehet a másíknál veszélyes. Tisztázatlanságuk konfliktusokat idézhet elő, félreértésekre adhat okot.

A tapasztalatom az, hogy ennek a módszernek a segítségével igen jól és szemléletesen lehet érzékeltetni az emberek, esetünkben a hallgató(k) és az oktató közti kommunikációs viszonyt befolyásoló értéktényezőket.

Természetesen a *csoport tagjai részéről feltüntetett értékek* tükrözik azokat a társadalmi elvárásokat, egyéni vágyakat is, melyeket „illik nevesíteni ilyenkor”.

Az emberek közti kommunikáció — íág értelemben — minden esetben az értékek szerzését és az értékek továbbítását, másként fogalmazva „valamiféle cseréjét” szolgálja, illetve jelenti.

A konkrét gyakorlatban azonban számolni kell a kommunikációban részt vevő személyek meglévő, többnyire megtapasztalt értékeivel.

Különösen fontos figyelni ez utóbbira egy felsőoktatási intézményben munkálkodó és meghatározó szerepet betöltő oktatónak. A hallgató(k) és az oktató, és fordítva: az oktató és a diák(ok) közötti kommunikációs viszony(ok) — melyek megtapasztalt értékre épülnek, illetve azokból következnek — ugyanis sokkal nagyobb mértékben befolyásolják az oktató munka hatékonyságát, mint bármi más.

Mert másként is zárulhat a bevezetőben elmondott rövidke történet.

„ ... *Mi ez a zöld ebben a levesben?* — *kérdezi Anyu.*

— *Egy új ízesítőt fedeztem fel. Kíváncsi vagyok, ízlik-e Neked* — *felelte Anyu!*”

JEGYZETEK

- T. Kiss Tamás: A felsőoktatás „tölcseretlenítése”, avagy egy nyitott képzési modell = Új Pedagógiai Szemle, 1992. 2. sz.
T. Kiss Tamás: Jegyzetek a nevelés és demokrácia néhány összefüggéséről = Módszertani Közlemények, 1992. 1. sz.
T. Kiss Tamás: Karácsony Sándor pedagógiai nézeteiről néhány idézet tükrében = Módszertani Közlemények, 1993. 2. sz.

DR. FARKAS OLGA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

A házi feladatról

I.

Az iskolával, az iskolaválasztási lehetőségekkel kapcsolatos reklámok, hirdetések napjainkban mind gyakoribbá, egyre megszokottabbá, elfogadottabbá válnak.

A napokban azonban elgondolkodtató hirdetés került a kezembe. Egy fővárosi gimnázium „több mint lehetőségként” ajánlja: „ ...házi feladat csak idegen nyelvből!”.

Elsősorban ez a „jó hír” ösztönzött arra, hogy közreadjam egy korábbi vizsgálatomat.

Ez a munka a házi feladat problémakörének csak egy elemét: az ellenőrzés és a tanulás eredményességének összefüggését elemzi, mégis fontosnak tartom, hogy ennek kapcsán ráirányítsam a figyelmet az egyre háttérbe szoruló otthoni munkára.